

بازتاب عظمت اهل بیت (ع) در آینه «مباهله»

روایت علامه طباطبایی و حضرات آیات خامنه‌ای، جوادی آملی و مکارم شیرازی از جایگاه بی‌بدیل و پیام‌های رویداد بزرگ ۲۴ ذی الحجه

گروه اندیشه - ابونصر جوهری، در کتاب «الصحاب تاج اللغة وصحاح العربیة»، واژه مباهله را «الملاعة» معنا کرده است؛ یعنی یکدیگر را نفرین کردن. مباهله، رویدادی است که به نظر برخی از مورخان و محدثان، روز ۲۴ ذی الحجه سال دهم هجری اتفاق افتاد. هبیتی مرکب از ۶۰ نفر کشیش و اسقف کلیسای منطقه نجران (ناحیه‌ای در مرز حجاز و یمن)، در پی دریافت دعوت پیامبر اکرم (ص) به اسلام، راهی مدینه شدند تا در بار هدین و ادعای نبوت خاتم المرسلین (ص) تحقیق کنند. گفت‌وگوی آن‌ها با آن حضرت، درباره ماهیت وجودی حضرت مسیح (ع) و رد قاطع ادعای کشیشان در این باره، با استدلال قرآنی پیامبر خدا (ص)، باعث شد که مسیحیان نجران، بحث را به حاشیه بکشاند و با آوردن بهانه‌های گوناگون، از اذعان به ناتوانی در پاسخگویی طفره ببروند. در این هنگام، آیه ۶۱ سوره آل عمران بر رسول خدا (ص) نازل شد: «فَمَنْ حَاجَّكَ مِنْ بَدْمَاجٍ مِّنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَّغْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ؛ پس هر که در این [بارة] پس از دانشی که تو را [حاصل] آمده با تو محاجه کند بگو بیایید پسرانمان و پسراننان و زنانمان و زناننان و ما خویشان نزدیک و شما خویشان نزدیک خود را فراخوانیم سپس مباهله کنیم و لعنت خدا را بر دروغگوینان قرار دهیم.» (ترجمه فولادوند)؛ بر این اساس، رسول خدا (ص) کشیشان نجران را به مباهله فراخواند؛ یعنی دو طرف، در جایی از پیش تعیین شده به دعا مشغول شوند و از خدا بخواهند که دروغگور لعنت کند و او را گرفتار عذاب سازد. سران مسیحی نجران، مباهله را پذیرفتند و قرار بر این شد که در روز موعود، یعنی ۲۴ ذی الحجه، در صحرائی بیرون از شهر مدینه و در دامنه کوه، مراسم مباهله اجرا شود. آیت... جعفر سبحانی در کتاب «فروع ابدیت» می‌نویسد: «پیامبر (ص)، فاصله منزل و نقطه‌ای را که قرار بود در آن جامرسم مباهله انجام بگیرد، باوضع خاصی طی کرد. او در حالی که حضرت حسین (ع) را در آغوش و دست حضرت حسن (ع) را در دست داشت و فاطمه (س) به دنبال آن حضرت و علی بن ابی طالب (ع) پشت سروی حرکت می‌کردند، گام به میدان مباهله نهاد و پیش از ورود به میدان «مباهله» به

همراهان خود گفت: من هر موقع دعا کردم، شما دعای مرا با گفتن آمین بدرقه کنید.» و رویداد پیامبر خدا (ص) همراه با اهل بیت (ع) به مکان مباهله، سران مسیحی نجران را سخت تحت تأثیر قرار داد؛ آیت... سبحانی می‌نویسد: «[سران مسیحی نجران] همگی با حالت بهت زده و تحیر به چهره یکدیگر نگاه کردند و از این که پیامبر (ص) جگر گوشه‌های معصوم و بی‌گناه و یگانه دختر و یادگار خود را به صحنه مباهله آورده است، انگشت تعجب به دندان گرفتند. آنان دریافتند که پیامبر (ص) به دعوت و دعای خود اعتقاد را سخ دار و گرنه یک فرد فرزند، عزیزان خود را در معرض بالای آسمانی و عذاب الهی قرار نمی‌دهد. اسقف نجران گفت: من چهره‌هایی را می‌بینم که هر گاه دست به دعا بلند کنند و از درگاه الهی بخواهند که بزرگ‌ترین کوه‌ها را از جای بکنند، فوراً دعای آنان مستجاب می‌شود. بنابراین، هرگز صحیح نیست ما با این قیافه‌های نورانی و با این افراد با فضیلت، مباهله کنیم، زیرا بعید نیست

که همه ما نابود شویم و ممکن است دامنه عذاب گسترش پیدا کند و همه مسیحیان جهان را بگیرد و در روی زمین یک مسیحی باقی نماند.» این چنین بود که ماجرای مباهله، با انصراف مسیحیان خاتمه یافت. نکته‌ای که نباید از یاد ببریم این است که این رویداد انمی توان صرفاً در بستر تاریخی و برای نقل روایت مورد توجه قرار داد. روایت‌های متعددی درباره روایات سیاسی، اعتقادی، فرهنگی و اجتماعی مباهله وجود دارد که از سوی معصومین (ع) طرح و با همت علما و دانشمندان مسلمان، شرح و بررسی شده است. به همین دلیل، توجه به این روایا، می‌تواند اهمیت رویداد مباهله را در منظومه اعتقادی مسلمانان و به ویژه شیعیان، بیشتر و بهتر نشان دهد. امروز و در سالروز آن واقعه بزرگ تاریخی که به حق با عنوان «عید مباهله» شهرت یافته است، فراهایی از سخنان و نوشته‌های علما و مراجع بزرگ معاصر را در این باره، مرور می‌کنیم.

مباهله؛ تبیین اهمیت ابلاغ حقیقت

جانشین خود هست - بگیرد و بیاورد و وسط میدان؛ استثنایی بودن روز مباهله به این شکل است. یعنی نشان دهنده این است که بیان حقیقت، ابلاغ حقیقت، چقدر مهم است؛ می‌آورد به میدان با این دایعه که می‌گوید بیاییم مباهله کنیم، هر کدام بر حق بودیم، بماند، هر کدام بر خلاف حق بودیم، ریشه کن بشود با عذاب الهی.»

بیانات در دیدار جمعی از طلاب و روحانیون - ۸۸/۹/۲۳

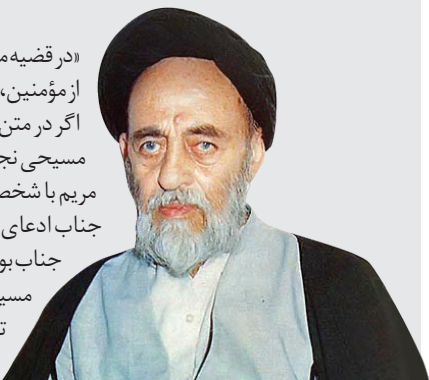
مباهله؛ نماد شراکت اهل بیت (ع) در دعوت رسول خدا (ص)

بدهد... از این جا روشن می‌گردد که آوردن رسول خدا (ص) حضرات نامبرده را با خود، عنوان آوردن نمونه‌ای از مؤمنین را نداشته، چون مؤمنین بدان جهت که مؤمن بودند، سهمی و نصیبی از این محاجه و مباهله نداشتند تا در معرض لعنت و عذاب (البته اگر دروغگو باشند) قرار بگیرند؛ پس رسول خدا (ص) آن چند نفر را که با خود آورد، از جهت صرف داشتن ایمان نبود، بلکه از این جهت بود که آن جناب یک طرف محاجه و ادعای دو طرفه بود و باید خودش را در معرض بالای احتمالی (در صورت دروغگو بودن) قرار بدهد. و اگر دعوی آن طور که قائم به شخص آن جناب بود به همراهش قائم نبود، هیچ وجهی برای شرکت دادن آنان به نظر نمی‌رسید.»

ترجمه تفسیر المیزان، ج ۳، صص ۳۵۷ و ۳۵۸

مباهله؛ سند حقانیت اسلام

«تاریخ پیامبر (ص) گویای این مسئله است که آن حضرت، ادیان مختلف و کشورها و اقوام مختلف را به دین اسلام دعوت کرد، اما مباهله با نصاری (مسیحی) برای چیست؟ بی‌شک این شاهدی گویاست که وقتی اسلام آمد، آیین‌های دیگر نسخ شد. همچنین این واقعه که از مسائل مهم زندگی پیامبر (ص) است؛ فضیلتی بزرگ برای ایشان محسوب می‌شود، رسول خدا (ص) به قدری به نبوت خود اعتماد داشت که آماده مباهله شد و

«از غریب‌ترین ایام زندگی ما ایام مباهله است. خیلی از ما عالمانه حرف می‌زنیم و عوامانه فکر می‌کنیم؛ در نتیجه آن را کان ولایت را تقریباً از دست می‌دهیم، در حالی که آن اجزای غیر کُنی را خیلی محترم می‌شمیریم؛ مانند اول ذی الحجه که سالروز ادواج و جود مبارک حضرت امیر با فاطمه زهرا (سلام...) علیهما) است؛ این‌ها جزو واجبات غیر کُنی است. در نماز یک واجب کُنی داریم یک واجب غیر کُنی، در خصوص امامت و ولایت نیز همین‌طور است؛ غدیر جزو واجبات کُنی امامت است، مباهله جزو واجبات کُنی ولایت است، با سالروز ادواج فرق می‌کند. در حالی که نه رسانه‌ها از او نام می‌برند و نه

آیه تطهیر؛ سند عصمت اهل بیت (ع)

اهل سنت، شأن نزول این بخش از آیه ۳۳ سوره احزاب را، با روایتی تطبیق می‌دهند که در میان شیعیان به «حدیث کساء» شهرت دارد. «کساء» ظاهری پارچه‌ای بوده است که در نواحی اطراف خیبر بافته می‌شد. ابوعیسی محمد ترمذی، محدث بزرگ اهل سنت در کتاب «سنن» (ج ۵ ص ۶۹۹) و شیخ صدوق، محدث بزرگ شیعه در کتاب «معانی الاخبار» (ج ۲، ص ۴۰۳)، به نقل از ام سلمه، همسر گرامی پیامبر خدا (ص) روایت کرده‌اند که این آیه در خانه وی نازل شد و هنگام نزول آن علاوه بر پیامبر (ص)

و ام سلمه، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام نیز، حاضر بودند. رسول خدا (ص) پس از نزول آیه، پارچه کسایی را که بر آن نشسته بود، روی خود، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام کشید و دست‌های مبارکش را به سوی آسمان بلند کرد و فرمود: پروردگار! اهل بیت من این چهار نفر هستند، آن‌ها را از هر پلیدی پاک گردان. ام سلمه از پیامبر (ص) پرسید: آیا من هم در شمار اهل بیت قرار دارم؟ رسول خدا (ص) فرمود: «خیر، اما تو از هساران رسول خود و برادر خیر هستی. حدیث

کساء، شأن نزول آیه تطهیر، از دیرباز به عنوان تبرک و تیشم، در محافل و جلسات مذهبی قرات می‌شده؛ از مرحوم آیت... العظمی بهجت در کتاب «بهجت الدعاء» نقل شده که گفته است: «خیلی دیده‌شده و گفته‌اند که حضرت حجت عجل... تعالی فرجه الشریف را در مجالس توسل با حدیث کساء حاضر دیده‌اند.» آن مرحوم، اهتمام فراوانی به قرائت حدیث کساء داشت و هر روز آن را قرائت و این عمل را برای بر طرف شدن گرفتاری‌ها و شفای بیماران به دیگران توصیه می‌کرد.

نگاه تقریبی استاد فاطمی نیا به «مباهله»

یادبودی از «واعظ درس آموز» پس از ۷۰ روز

قریب ۷۰ روز از درگذشت «واعظ درس آموز» می‌گذرد؛ آیت... سیدعید... فاطمی نیا، از آن واعظان و استادان اخلاقی است که سخنان و آثارش، جوایگوی هدایت و راهنمایی چند نسل است. ۲۶ ر دیهشت ماه امسال بود که آن استاد بزرگوار، پس از مدتی تحمل بیماری، دار فانی را وداع گفت و به ملکوت علی پیوست. یکی از نکات برجسته زندگی مرحوم استاد فاطمی نیا، مطالعات گسترده وی در متون تاریخی و روایی جهان اسلام است؛ کمتر کتاب برجسته‌ای وجود دارد که توسط آن مرحوم تورق نشده باشد. به همین دلیل، اطلاعات او درباره نظرات پیروان دیگر مذاهب اسلامی نیز، بسیار

گسترده و قابل توجه بود. استاد فاطمی نیا در بحث‌های شیرینی که ضمن سخنرانی با بر نامه‌های تلویزیونی برای مخاطبان مطرح می‌کرد، همواره گریزی به این اطلاعات می‌زد و می‌کوشید تا برخی دیدگاه‌های مشترک میان مذاهب اسلامی را به علاقه‌مندان عرضه کند. آن چه در ادامه می‌خوانید، فرازی از سخنان آن عزیز سفر کرده، در برنامه‌ای تلویزیونی است که طی شب‌های قدر و ایام شهادت امیر مؤمنان (ع)، در سال

قریب ۱۳۹۲ ش، از شبکه چهار صدا و سیما تهیه و پخش شد. استاد فاطمی نیا، در این گفت‌وگو، نگاه ویژه علما و پیشوایان بزرگ اهل سنت را به امیر مؤمنان (ع) با استناد به آیه مباهله مورد توجه قرار می‌دهد: «تاریخ بغداد، یک تاریخ بزرگی است؛ ۱۴ جلد دارد. تاریخی تخصصی و متعلق به خطیب بغدادی است. در آن جا شاید قریب به این مضمون باشد؛ آورده است که عبد... بن احمد بن حنبل، پسر پیشوای حنبلی‌ها که امروزه پیروان زیادی دارد، می‌گوید از پدرم در باره با فضیلت‌ترین صحابه پرسیدیم: «سَلِّتْهُ مِنْ أَفْضَلِ الصَّحَابَةِ». خواستم بدانم که او، کدام یک از صحابه را با فضیلت‌تر می‌داند. عبد... می‌گوید پدرم چند اسم آورد. هر چه منتظر شدم، از علی (ع) سخنی نگفت. بالاخره طاقت نیاوردم و گفتم که پدر جان، با توجه به آن ارادت‌سی که نسبت به علی بن ابی طالب (ع) در شما سراغ دارم، چرا اسمی از او نیاوردی؟ پدرم جواب داد: پسر جان تو در باره صحابه پرسیدی، علی (ع) که صحابه نیست! گفتم: مگر می‌شود؟ پس علی (ع) کیست؟ احمد بن حنبل [با اشاره به آیه مباهله] می‌گوید: علی (ع) نفس و جان پیغمبر (ص) است.»

مباهله کمتر از غدیر نیست

یادداشت شفاهی

رویداد مباهله، یکی از مهم‌ترین رویدادهای تاریخی و البته اعتقادی است. چگونگی وقوع این رویداد، نه فقط در مستندات تاریخی و روایی قابل ارائه و اثبات است، بلکه قرآن کریم و آیه ۶۱ سوره آل عمران، بر وقوع آن و نیز، جزئیات قابل بررسی و توجه آن، تأکید می‌فرماید: «فَمَنْ حَاجَّكَ مِنْ بَدْمَاجٍ مِّنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَّغْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ». اکثریت محدثان و مورخان جهان اسلام، بر سر این موضوع هم‌نظر هستند که رسول خدا (ص) در روز مباهله، به همراه امیر مؤمنان، دختر بزرگوارش حضرت فاطمه زهرا و حسین علیهم السلام) با مسیحیان نجران روبه‌رو شد و با دستور قرآن، آنان را به مباهله طلبید. با این حال، در طول تاریخ، معهود افرادی بوده‌اند که با نادیده گرفتن مستندات، سعی در انکار یا به‌روطه فراموشی کشیدن واقعه بزرگ مباهله داشته‌اند. در روزگار ما، برخی شبکه‌های تلویزیونی و هابی و تکفیری، کار را تا آن جایی پیش برده‌اند که حتی در تفسیر آیه مباهله، به حذف کلمه «انفسنا» که بیانگر شخصیت و جایگاه امیر مؤمنان (ع) است، پرداخته و برای انکار یک حقیقت، به مثله کردن آیات قرآن کریم رو آورده‌اند. از همه تأسف بر انگیزتر، غربت رویداد مباهله در میان دوستداران مکتب اهل بیت (ع) است؛ بعضی از مانسبت به شناخت و تبلیغ واقعه‌ای که سند آشکار حقانیت ولایت اهل بیت (ع) محسوب می‌شود و جایگاه والاّی در اثبات این حقانیت دارد، چندان جدی نیستیم. گویی از یاد برده‌ایم که ولی نعمت ما، حضرت امام رضا (ع)، هنگام محاجه با مأمون بر سر حقانیت ولایت امیر المؤمنین (ع)، آیه مباهله را به عنوان سندی غیر قابل انکار ارائه فرمود. نکته مهم‌تری که باعث می‌شود مباهله، از منظر اهمیت در اثبات ولایت، کمتر از واقعه غدیر خم نباشد، این است که اگر، مخاطب غدیر در ۱۸ ذی الحجه سال دهم هجرت، مسلمانان بودند،

مخاطب مباهله، پیروان دیگر ادیان هستند و این موضوع، نکته‌ای بسیار مهم و اساسی است. متأسفانه کم‌توجهی ما در این زمینه، باعث شده که در پژوهش‌ها و تولید آثار علمی نیز، کمتر به موضوع مباهله و جایگاه مهم آن توجه داشته باشیم. واقعیت این است که در روزگار ما، روزگاری که دشمنان اهل بیت (ع) از هر وسیله‌ای برای شبهه‌افکنی و انکار حقایق مسلم استفاده می‌کنند، پرداختن عالمانه به موضوع مباهله، یک ضرورت است. این پرداختن، صرفاً محدود به نگارش مقاله و کتاب یا ایراد سخنرانی نیست؛ ما باید بتوانیم رویداد بزرگ مباهله را به عنوان عیدی عزیز، در میان مردم نهادینه کنیم. چه ایرادی دارد که در این راستا، مراسم جشن‌های عید غدیر و برنامه‌های مربوط به آن را با روز مباهله پیوند دهیم و این هفته مبارک را، در کنار برپایی جشن و سرور عید ولایت، به تبیین رویداد مهم و تأثیر گذار مباهله نیز، اختصاص دهیم.

دکتر مهدی مجتهدی عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی